

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK KOMPITENSIYA VA AXLOQIY KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH.

Bo'ltakova Roziya

JDPI Maktabgacha ta'lim fakulteti

Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrası 2-kurs magistranti

Allayorova Gulnoza

SamDU Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Maktabgacha ta'lim kafedrası 2-kurs magistranti

Annotation: This article provides information and recommendations for the development of socio-psychological competencies and moral skills of preschool children, which can be used by parents, future educators, teachers of MTT.

Keywords: competence, socialization, emotion, emotion, willpower, social development, social education, psychological competence, moral education.

Bola tarbiyasi uchun davlatni boshqarishdan ko'ra ham teranroq
mushohada, undan ham chuqurroq donishmandlik kerak.

(U.Chenning)

Maktabgacha yoshdagi ijtimoiy-psixologik kompetensiya va axloqiy tarbiya, bola axloqiy baholash va mulohazalarni ishlab chiqishi bilan belgilanadi, u axloqiy me'yor nima ekanligini tushunishga kirishadi va unga nisbatan munosabatini rivojlantiradi. Bolalarning ijtimoiy va axloqiy tarbiyasi ularning hayoti davomida amalga oshiriladi va u rivojlanib, o'sib boradigan muhit bola axloqini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Maktabgacha yoshdagi bolaning ijtimoiy rivojlanishini umumiy "ijtimoiylashuv" tushunchasiz tasavvur etib bo'lmaydi. Ijtimoiylashuv - bu bolaning jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy-axloqiy me'yorlar va xulq-atvor qoidalarini o'zlashtirish jarayoni.

Ijtimoiylashuv - bu butun hayot davomida davom etadigan doimiy jarayon. Maktabgacha yoshdagi bolalikda bu birinchi navbatda ijtimoiy hayot normalarini o'zlashtirishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsiyalar his-tuyg'ular irodaviy hislatlar bolalarni axloqiy-manaviy tarbiyalash ularning ijtimoiy-xissiy rivojlanishini maktabgacha yoshdan boshlash zarur. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida olib borilayotgan psixologik xizmatni takomillashtirish masalasi alohida e'tiborni talab qiladigan zarur masalalardan hisoblanadi. Psixologik xizmatning to'laqonli darajada yo'lga qo'yilishi ta'lim muassasasi faoliyati sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bo'lgan bolaning umumiy asosiy kompetensiyalari quyidagilar:

-Kommunikativ kompetensiya;

-O'yin kompetensiyasi;

-Ijtimoiy kompetensiya;

-Bilish kompetensiyasi.

Kompetensiya –muayyan fan bo'yicha o'quvchi egallagan nazariy bilim, ko'nikma va malakalarni kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni echishda foydalanib, amaliyotda qo'llay olish.

Ijtimoiy kompetensiya – hayotiy vaziyatlarda kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda axloq qoidalari va me'yorlariga rioya qilgan holda o'zini tuta olish mahoratidir. L.S.Vigotskiy, A.N Leontev, D.B.Elkonin tadqiqotlarida ko'rsatilishicha bolalarning dastlabgi ijtimoiylashish ehtiyojlaridan biri- muloqotga nisbatan ehtiyojdir. YA.A.Kamenskiy bog'cha yoshidagi bolalar guruhi odamlar ijtimoiy birligining ilk pog'onasi, 'kurtagi' deb hisoblaydi.

Bolaning ijtimoiy rivojlanishida etakchi o'rinni o'z xalqining axloqiy qadriyatlarini o'zlashtirish va keyinchalik umuminsoniy axloqiy qadriyatlarni bilish va egallash egallaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy tarbiyasi ijtimoiy taraqqiyot bilan chambarchas bog'liq. Maktabgacha yoshdagi bolalarning axloqiy xulq-atvori tajribasi kattalar bilan muloqot jarayonida shakllanadi va tengdoshlari bilan turli xil qo'shma tadbirlar va munosabatlarda mustahkamlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning yuqori sezuvchanligi, asab tizimining plastikliги tufayli oson o'rganish muvaffaqiyatli bo'lish imkoniyatlarini yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashning etakchi vazifasi insonparvarlik munosabatlarini tarbiyalashdir. Ushbu munosabatlar shakllanishi uchun axloqiy tarbiyaning tarkibiy qismlarini bilish zarur. Bu birinchi navbatda axloqiy ongini, axloqiy his-tuyg'ularni, axloqiy xulq-atvorning ko'nikmalarini va odatlarini shakllantirishdir. Axloqiy tarbiya tizimida ushbu tarkibiy qismlar birdamlikda namoyon bo'ladi.

Shaxsiyatning axloqiy va ijtimoiy rivojlanishi bolalar axloqiy munosabatlarga kirishish jarayonida sodir bo'ladi. Maktabgacha yoshda allaqachon ushbu munosabatlar kattalarning ma'lum qoidalari, ko'rsatmalari va talablari asosida qurilgan. Axloqiy tarbiya jarayoni, biz allaqachon aytib o'tganimizdek, bola shaxsining ijtimoiy rivojlanishidan tashqarida mumkin emas. Fuqarolik, mehnatsevarlik, muomala va xulq-atvor madaniyati asoslarini tarbiyalash - bularning barchasi maktabgacha yoshda, agar bolalar kattalar va tengdoshlari bilan munosabatlarda faol ishtirok etsa va o'zlarini baholashni va bilishni o'rgansalar, mumkin.

Yoshlik davrida bolalar oilada kattalar bilan, do'stlari va qarindoshlari davrasida, bolalar bog'chasida muloqot qilishlari kerak - bu kognitiv aloqa deb ataladigan asr. O'yin davomida, sayr paytida bolalar ko'p savollar berishadi.

Bolalar uchun kattalar hamma narsani biladigan, barcha savollarga javob beradigan va kerakli ma'lumotlarni beradigan odamdirdir. Kichikroq maktabgacha yoshdagi bola uchun kattalar shubhasiz hokimiyatdir va bolalar ularga so'zlar va xatti-harakatlar bilan taqlid qilishga harakat qilishadi. Bu yoshda ular nusxa ko'chirishga moyil. O'rta va katta maktabgacha yoshdagi oddiy muloqot va kattalar xatti-harakatlarini nusxalash endi bolani qoniqtirmaydi, u hamkorlik, birgalikdagi faoliyat va ushbu faoliyatda ma'lum natijaga erishishni xohlaydi. Kattalar va maktabgacha yoshdagi bolalar o'rtasidagi aloqa oson emas. Bolani haqiqiy dunyo bilan tanishtirish, uning qiziqishlarini qondirish asosan kattalarning xatti-harakatlariga bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, kattalar bolaning ijtimoiy rivojlanishiga yordam berishi kerak. Bolalarning axloqiy tarbiyasida va ularning ijtimoiy rivojlanishida bir xil ahamiyatga ega tengdoshlari bilan muloqot. Bolalik dasturida "Bolalar orasida bola" deb nomlangan maxsus bo'lim mavjud. Bu erda tarbiyachi uchun maktabgacha yoshdagi bolalar o'z tengdoshlarining kayfiyatini tushunishni, zaiflarni qanday himoya qilishni va himoya qilishni bilishni va bolalarga g'amxo'rlik qilishda yordam berishni o'rganishlari muhimdir. Asosiy narsa - bolalarga nima uchun bolalar bog'chasida, keyin esa maktabda ba'zi qoidalarga rioya qilish kerakligini tushunishga o'rgatish. Katta maktabgacha yoshda, tengdoshlari bilan munosabatlarda bolalar xayrixohlik, sezgirlik, g'amxo'rlik va o'zaro yordamga tayyor bo'lishlari kerak. Kattalar va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlar jarayonida bolaning ijtimoiy rivojlanishi ham faolroq bo'ladi. U o'zini qadrlashni, o'zini o'zi bilishni o'rganadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlanishi axloqiy tarbiyalashga ko'proq bog'liqdir Hissiyotlar- quvonch, zavq va xijolat - bularning barchasi maktabgacha yoshdagi bolalarga xosdir. Shu sababli, bolalarning axloqiy tarbiyasi va ijtimoiy rivojlanishi adabiyotlardan, filmlardan yorqin misollarni talab qilishi, bolalarning ertaklarni tayyorlashda, qo'g'irchoq teatrini yaratishda ishtirok etishi va hokazolarni talab qilishi tabiiydir va hokazo. Bunday tadbirlarda bolalarda paydo bo'ladigan axloqiy tuyg'ular qo'shma faoliyat uchun o'ziga xos turtki bo'lib xizmat qiladi. bolalar va kattalar, ijobiy axloqiy munosabatlarni shakllantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy rivojlanishi va ularni axloqiy tarbiyalash o'z vatanining madaniyati, uning o'tmishi va hozirgi kuni bilan bog'liq. Vatanga, uning madaniy merosiga bo'lgan muhabbatni tarbiyalash, avvalo, ayrim tarixiy voqealarga qiziqishni shakllantirishni, o'z xalqining madaniy merosiga hurmat tuyg'usini tarbiyalashni nazarda tutadi. Ushbu ish bolalarning yoshi va ularning hayotiy tajribalarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Vatan haqidagi she'rlar, qo'shiqlar, tarixiy mavzudagi hikoyalarni o'qish, dostonlar - bularning barchasi fuqarolik tarbiyasiga, o'z xalqining urf-odatlarini tushunishga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish ularning hayotdagi faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Umumiy yaxshi naslchilik, xushmuomalalik bilan ifodalangan, odamlar bilan oson muloqot qilish, odamlarga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish, ularni tushunishga harakat qilish, hamdardlik,

yordam berish - [asosiy ko'rsatkichlar](#) ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish. Yana bir muhim narsa - bu o'z ehtiyojlari haqida gapirish, maqsadlarni to'g'ri belgilash va ularga erishish qobiliyati. Maktabgacha yoshdagi bolani tarbiyalashni muvaffaqiyatli sotsializatsiyani to'g'ri yo'nalishiga yo'naltirish uchun biz ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish aspektlariga rioya qilishni taklif qilamiz:

1. Farzandingizga ijtimoiy ko'nikmalarni ko'rsating. Bolalarga nisbatan: Bolaga tabassum qiling - u sizga xuddi shunday javob beradi. Birinchi ijtimoiy o'zaro ta'sir bu tarzda amalga oshiriladi.
2. Bola bilan suhbatlashing. Bola tomonidan chiqarilgan tovushlarga so'zlar, iboralar bilan javob bering. Bu sizning chaqalog'ingiz bilan aloqa o'rnatadi va tez orada unga qanday gapirishni o'rgatadi.
3. Farzandingizga hamdard bo'lishga o'rgating. Egoistni tarbiyalamasligingiz kerak: ko'pincha bolangizga boshqa odamlarning ham o'z ehtiyojlari, istaklari va tashvishlari borligini tushunsin.
4. Tarbiyalashda mehrli bo'ling. Tarbiyada o'z o'rnida turing, lekin qichqirmasdan, lekin muhabbat bilan.
5. Farzandingizga hurmat ko'rsatishni o'rgating. Ob'ektlarning qadri bor va ularga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish kerakligini tushuntiring. Ayniqsa, bu boshqalarning narsalari bo'lsa.
6. O'yinchoqlar bilan bo'lishishni o'rgating. Bu unga tezroq do'stlar orttirishga yordam beradi.
7. Kichkintoyingiz uchun ijtimoiy doirani yarating. Hovlida, uyda, bolalar bog'chasida bola va tengdoshlari o'rtasida aloqani tashkil etishga intiling.
8. Yaxshi xulq-atvorni maqtang. Bola jilmayadi, itoatkor, mehribon, muloyim, ochko'z emas: uni maqtashga nima sabab bo'lmaydi? U o'zini qanday tutishi va zarur ijtimoiy ko'nikmalarni egallashi haqida tushunchani yozib oladi.
9. Farzandingiz bilan suhbatlashing. Maktabgacha yoshdagi bolalarni muloqot qilishni, tashvishlarini baham ko'rishni va harakatlarni tahlil qilishni o'rgating.
10. O'zaro yordamni, bolalarga e'tiborni jalb qiling. Bola hayotidagi vaziyatlarni tez-tez muhokama qiling: shu yo'l bilan u axloq asoslarini o'rganadi.

Shunday qilib, bolalarning axloqiy tarbiyasi va ijtimoiy rivojlanishi ko'p qirrali jarayon bo'lib, uni amalga oshirishda tarbiyachilar va barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ijodiy yondashuvini talab qiladi. Barcha ota-onalar o'sib-ulg'aygan farzandining tengdoshlari bilan muloqotda muvaffaqiyatli bo'lishini orzu qiladilar. Zero, aynan muloqot orqali bolalarda jamiyatdagi fe'l-atvor, xulq-atvor turi yotadi va shaxsiyat shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Ilm yo'li" variativ dastur 2020 yil 27 mart
2. Ilk qadam davlat dasturi. T. 2018y
3. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat standarti. Vazirlar Mahkamasi 802-son qarori. T., 2020y
4. F. Qodirova va boshqalar. "Maktabgacha pedagogika" - T.: "Ma'naviyat" 2013y, 158b
5. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida" gi Qonun, "Xalq so'zi" gazetasi, T.: 2019 y, 15 dekabr.
6. Nishanova, G. Alimova. "Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi" - T.: 2006y, O'zbekiston Yozavchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti
7. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. "Toshkent" 1996-yil
8. © 2020. mv-wedding.ru. Biz foydali maslahatlar bilan bo'lishamiz - Axborot portali.